

Функціонування туристично-краєзнавчого гуртка на базі криворізької спеціалізованої школи №74

Давиденко К.Д., Гринюк О.Ю.

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2022.2.2-5/13>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Вступ. Значну роль у навчально-виховному процесі школи надається позакласній та позашкільній роботі. У сучасних умовах, коли існування українців як націю ставлять під загрозу, великого значення набуває патріотичне виховання сучасної молоді. Саме краєзнавчий напрям освіти формує у дітей інтерес до вивчення історії та природи рідного краю, особливостей культури, мови та відомих діячів.

У вихованців туристсько-краєзнавчих гуртків під час екскурсій, занять у класі чи на природі має формуватися національна свідомість та гордість за свою малу Батьківщину. Саме тому необхідним є розвиток позакласної роботи туристсько-краєзнавчого напрямку в закладах загальної середньої освіти.

Проте практика показує, що школи Кривого Рогу не використовують можливість створення позакласних об'єднань зазначеного вище напрямку. Таким чином, існує потреба створення гуртків туристично-краєзнавчого напрямку на базі загальних закладів освіти.

Метою роботи є представити роботу гуртку туристсько-краєзнавчого напрямку на базі Криворізької спеціалізованої школи №74.

Вивченням особливостей туристсько-краєзнавчої діяльності в школі займалися такі особистості, як М. Ю. Костиця, М. П. Крачило, Л.М. Гомля, В.М. Світловський, М.О. Герасименко, О. Т. Діброва, В. П. Круль, С. Оришко, В. В. Обозний, Я. І. Жупанський, та інші.

Виклад основного матеріалу. Суть туристсько-краєзнавчої роботи в школі, за словами М. Костириці, полягає в тому, щоб відшукати, обґрунтувати і розкрити (обов'язково у взаємозв'язках і взаємозалежностях) всю сукупність особливостей, зосереджених на певній території земного простору, і дати, таким чином, комплексну генетичну картину життя усєї території у природно-історичному і соціально-економічному відношеннях.

Під час занять діти, перш за все, досліджують та закріплюють знання про природу рідного краю, його людей та напрями їх діяльності. Це дозволяє їм відповідально ставитися до навколишнього середовища, формувати екологічну культуру та бережливо ставитися до об'єктів та пам'яток природи історії та культури свого рідного краю. Вивчаючи минуле та прогнозуючи майбутнє, учні набувають почуття національної свідомості та громадянського обов'язку.

Ще одним безпосереднім завданням туристсько-краєзнавчої діяльності є прищеплення любові до праці. Під час туристичного походу діти мають доглядати за собою і своїми речами самостійно, забезпечувати себе їжею та раціонально використовувати час на відпочинок. Така діяльність сприяє оздоровленню дітей, зміцненню їх духовності та фізичного стану. Також під час походів чи екскурсій можна знайти цікаві матеріали для шкільного музею чи краєзнавчого кутка в кабінеті. Надзвичайно важливим в туристсько-краєзнавчій діяльності є виховання міцного і дружнього дитячого колективу.

Найбільш ефективною буде туристсько-краєзнавча робота саме тоді, коли вона буде заздалегідь спланована, зорієнтована на навчально-виховні завдання школи, послідовна, пов'язана з життям, а її методи відповідатимуть віковим особливостям учнів.

Туристсько-краєзнавчий гурток як форма організації дитячого об'єднання функціонує не тільки впродовж походу, а протягом року чи більше. Гурток формує групу або групи для

майбутніх походів, забезпечує планомірне і поступальне навчання юних дослідників. Така форма роботи дозволяє створювати не одну групу, а декілька, відповідно до віку і рівня підготовки учасників. Робота гуртка як закладу позашкільної освіти, регулюється відповідно до Законів України «Про позашкільну освіту», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», указами МОН та іншими документами загальнодержавного та місцевого значення.

У реєстрі суб'єктів освітньої діяльності зазначено, що кількість закладів загальної середньої освіти у Кривому Розі становить 145 – це гімназії, ліцеї, загальноосвітні та спеціалізовані школи. Така кількість навчальних закладів припускає достатньо високий рівень забезпеченості позашкільною діяльністю. Проте, аналіз закладів на наявність гуртків краєзнавчого та туристичного напрямків показав, що ситуація є досить сумною. На базі криворізьких шкіл зареєстровано лише 13 гуртків, що є досить низьким показником враховуючи кількість учнів, які навчаються в ЗЗСО міста:

1) Довгинцівський район – «Географічне краєзнавство» та «Екологічне краєзнавство» (Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №89);

2) Центрально-міський район – «Географічне краєзнавство» (Криворізька гімназія № 13), «Пішохідний туризм» та «Юні екскурсоводи» (Криворізька гімназія № 29), «Пішохідний туризм» (Криворізька гімназія № 30), «Спортивне орієнтування» та «Юні-туристи краєзнавці» (Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №123);

3) Покровський район – «Природа рідного краю», «Географічне краєзнавство», «Географічне краєзнавство 2», «Юні екскурсоводи» (Криворізька гімназія № 44);

4) Інгулецький район – «Орієнтир» (Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 114), «Літературне краєзнавство» (Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 102);

5) Саксаганський, Металургійний та Тернівський райони – гуртки відсутні.

Нами було розроблено програму туристсько-краєзнавчого гуртка (110 годин на рік), що розрахована на роботу з учнями 8-9 класів і передбачає навчання початкового рівня протягом одного року. Кількість учнів може варіюватися від 10 до 20 осіб.

Метою програми є ознайомлення гуртківців з краєзнавчою роботою, початками похідного та змагального туризму, поглиблення знань про Кривий Ріг, його природу та культуру, набуття базових компетентностей особистості засобами краєзнавства та туризму. Під час проходження програми формуються такі компетентності як навчально-пізнавальна, практична, творча та соціальна. Програма включає 7 розділів:

1. Вступ;
2. Географічне краєзнавство;
3. Фізична географія Криворіжжя;
4. Геоекологічна характеристика Криворіжжя;
5. Масові туристсько-краєзнавчі заходи (екскурсії);
6. Забезпечення життєдіяльності учасників туристсько-краєзнавчих мандрівок.
7. Підсумки навчального року.

У даній програмі передбачено велику кількість годин на дослідження фізичної географії Криворіжжя (27 годин) та масові туристсько-краєзнавчі заходи (60 годин). Це пов'язано з різноманітністю природи Кривого Рогу та наявністю великої кількості туристичних об'єктів та маршрутів, особливо відзначається напрям промислового туризму у місті. Заняття гуртка передбачають як і теоретичне, так і практичне навчання. Екскурсії та походи, як правило відбуваються у вихідні дні та під час канікул з врахування сезонності. Підсумковий похід, під час якого школярам слід продемонструвати усі набуті навички та уміння за час навчання, проводиться поза сіткою годин.

Перевірка компетентностей учнів здійснюється під час проведення практичних занять у формі змагань, вікторин, конкурсів, відвідування екскурсій та промислових об'єктів.

№	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Усього	В тому числі	
			теоретичних	практичних
5.	Розділ V. Масові туристсько-краєзнавчі заходи (екскурсії)	60	-	60
5.1.	Старим Кривим Рогом	1	-	3
5.2.	Дзержинський район – металеве і адміністративне серце крибасу	1	-	3
5.3.	Старими рудниками Кривбасу – ім. Кірова, ім. Карла Лібкнехта, «Більшовик»	1	-	3
5.4.	Старими рудниками Кривбасу – ім. Комінтернету, ім. Фрунзе, «Суша Балка»	1	-	3
5.5.	Парк ім. Федора Маршавцева	1	-	3
5.6.	Історія і промисловість північного краю Кривбасу	1	-	3
5.7.	Від груші до груші: дерево культурної груші та старовинна груша на Карнаватці	1	-	3
5.8.	Від Веселих Тернів до залізничної станції Рокувата	1	-	3
5.9.	Туристичними стежками Жовтневого району	1	-	3
5.10.	Балка Північна Червона	1	-	3
5.11.	Візирка	1	-	3
5.12.	Екскурсія до історико - краєзнавчого музею	1	-	3
5.13.	Рожеве озеро – техногенне диво Кривого Рогу	1	-	3
5.14.	Криворізький ботанічний сад	1	-	3
5.15.	Квітковий годинник. Відеогалерея історико краєзнавчого музею	1	-	3
5.16.	Скелі МОДРу	1	-	3
5.17.	Оглядовий мандандик південного ГЗК. Відновлення степової рослинності	1	-	3
5.18.	Карачунівське водосховище	1	-	3
5.19.	Сланцеві скелі	1	-	3
5.20.	Виходи амфіболітів, виходи аркозових піщаників	1	-	3

Висновок. Туристсько-краєзнавча робота – це вивчення, усвідомлення та збереження особливостей рідного краю, а саме природи, культури, історії. Гурток як форма організації роботи розширює можливості тих, хто навчається, залучає до процесу навчання дітей різного віку, проте загальний напрям роботи гуртка відбувається в рамках визначеної програми. Розроблена нами програма забезпечує виконання всіх завдань, який ставить перед собою керівник гуртка, компетентностей, які учні мають набути під час теоретичних та практичних занять. Програма містить 7 розділів, які дозволяють детально дослідити та опанувати знання про Криворіжжя, за допомогою маршрутів екскурсій оцінити красу рідного краю.

Список використаних джерел.

- Bryzhak N.Yu. "Kraieznavcha ta turystychna robota". Kurs lektsii dlia studentiv pedahohichnoho fakultetu, yakii navchaitusia na spetsialnosti "Pochatkova osvita": – Mukachevo: MDU, 2012. – 116 s.
- Hurtkova robota. Metodychni rekomendatsii URL: <https://school3sarny.e-schools.info/pages/gurtkova-robota-metodychn-rekomendats> (data zvernennia: 20.04.2022).
- Kostrysia M. Yu. Turystsko-kraieznavcha robota v shkoli: posibnyk dlia vchytelia heohrafii / M. Yu. Kostrysia. - K. : Rad. shk., 1985. -128 s.
- Luniachek V., Bahach S. Upravlinnia turystsko-kraieznavchoiu robotoiu u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: Navchalno-metodychni posibnyk do kursu «Novitni tekhnolohii v upravlinni osvitoiu»/ V. Luniachek, S. Bahach. – Kharkiv:KhNU imeni V.N.Karazina, 2011. – 43s.
- Oryshko S. Vykhovannia patriotyzmu shkilnoi molodi v protsesi pozashkilnoi roboty // Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: Zbirnyk naukovykh prats /Za zah. red. prof. V.I.Sypchenka. – Slov'iansk: Vydavnychiy tsentr SDPU, 2007. – 55 -62 s.